ו

[אחר ש"פ בחוקותי, תשכ"ח]

ב"ה. שאלות בהשיחות דפרש"י ד"ה וזכרתי את בריתי יעקב.

א. נתבאר בהשיחה, הטעם על מה שצ"ל זכירת הברית - אף שכבר כתוב לעיל מינ' "ואז ירצו את עונם" - כי מכיון שריצוי העונות הוא "ביסוריהם", ולא ע"י התשובה, אי"ז מספיק אריינצושטעלן את בנ"י במעמד ומצב חדש, להוליך אותם לארץ טובה ורחבה. כי מכיון שבהם לא נעשה שינוי והתחדשות, אין סיבה (אף שנתכפרו עונותיהם) להשינוי והחידוש שיצאו מהגלות לארץ ישראל. וזהו מה שאומר הקב"ה וזכרתי את בריתי גו', שיגאל אותם ~~לא מצד עבודתם בק~~ מצד שיזכור הברית שכרת עם האבות לתת את הארץ לזרעם, וועלכע קינדער זיי זאלן נאר ניט זיין.

אלא שמ"מ קשה: הרי אכתי צריך שיהי' איזה דבר שיזכיר כביכול להקב"ה את הברית [וכמו שמצינו (שמות ב,כג-ד) אשר ע"י ש"וחעל שועתם אל האלקים", עי"ז דוקא "וישמע גו' ויזכור גו' את בריתו גו'"], על זה מפרש רש"י שיעקב נטל ערבון מאלי', ועי"ז, יעשה כבר אלי' את כל הענינים ~~(הדרוש)~~ שיזכור להקב"ה את בריתו) דוגמת יהודא, שמצד זה ש"ערב את הנער", דיבר עם המלך עצמו (היינו עם יוסף שהי' חשוב בעיניו כמלך) און געוועדט חוצפה'דיק, מצד זה שערב כו'.

שאלה: א) מקטע הראשון שבהשיחה משמע אשר בסיבת ה"גלות" - ב' ענינים: (1) עונש על חטאים, כמ"ש בהפסוקים שבתוכחה. וכ"ה גם מאבות: גלות בא לעולם על ע"ז וכו'. (2) לאחרי שגלו כבר (מפני חטאינו), א"א שתהי' הגאולה [שהיא מציאות חדשה לגבי מצב הגלות], רק מצד זכירת ברית אבות, וזכירה זו חבוא ע"י אלי'.

אם נכון. כי

(ב) בנוגע לגלות הבל כתיב "אז תרצה הארץ גו' כל ימי השמה גו'", ומשמע לכאורה, שבמלאת שבעים שנה, גם בלא תשובה או זכירת זכות אבות, חזרו לארצם מצד זה אשר "והרצת (כבר) את שבתותי"?

(ב) בהשיחה נתבאר, שד' הענינים שבמס' אבות (ע"ז ג"ע ש"ד ושמיטת הארץ) הם כנגד ד' הענינים שבפסוק. ולכאורה, הרי במשנה שם מדובר בענין הראשון שבסיבת הגלות - עונש על חטאים, (וכפרת חטאים אלו את הוא ע"י היסורים), וענין ברית אבות אינו בא לכפר על החטאים כ"א בכדי לפעול את החידוש והשינוי מגלות לגאולה?

ב"ה. שאלות בהשיחה דפירש"י ד"ה וזכרתי את ברית יעקב

א. נתבאר בהשיחה, הטעם על מה שצ"ל זכירת הברית - אף שכבר כתוב לעיל מיני' "ואז ירצו את עונם" - כי מכיון שריצוי העונות הוא "ביסוריהם", ולא ע"י התשובה, אי"ז מספיק אריינצושטעלן את בנ"י במעמד ומצב חדש, להוליך אותם לארץ טובה ורחבה. כי מכיון שבהם לא נעשה שינוי והתחדשות, אין סיבה (אף שנתכפרו עונותיהם) להשינוי והחידוש שיצאו מהגלות לארץ ישראל **(ראה אוה"ח כו, מב – בזה הפסוק**[?]**)**. וזהו מה שאומר הקב"ה וזכרתי את בריתי גו', שיגאל אותם ~~לא מצד עבודתם רק~~ מצד שיזכור הברית שכרת עם האבות לתת את הארץ לזרעם, וועלכע קינדער זיי זאלן ניט זיין.

אלא שמ"מ קשה: הרי אכתי צריך שיהי' איזה דבר שיזכיר כביכול להקב"ה את הברית [וכמו שמצינו (שמות ב, כג-ד) אשר ע"י ש"ותעל שועתם אל האלקים", עי"ז דוקא "וישמע גו' ויזכור גו' את בריתו גו'], על זה מפרש רש"י שיעקב נטל ערבון מאלי', ועי"ז, יעשה כבר אלי' את כל הענינים (~~הבינו~~ **שיגרמו אשר** ~~ל~~להקב"ה ~~ש~~יזכיור את בריתו *[תחלה הי' כתוב "היינו שיזכיר להקב"ה", ושינה הסדר כנ"ל]*). דוגמת יהודא, שמצד זה ש"ערב את הנער" **להביאו לאביו** , דיבר עם המלך עצמו (היינו עם יוסף **שכמוך כפרעה** שהי' חשוב בעיניו כמלך~~?~~ **כפרש"י שם**) און געראדט חוצפה'דיק, מצד זה שערב כו'".

שאלה: א) מקטע הראשון שבהשיחה משמע אשר בסיבת ה"גלות" - ב' ענינים: (1) עונש על חטאים, כמ"ש בהפסוקים שבתוכחה. וכ"ה גם במס' אבות: גלות בא לעולם על ע"ז וכו'. (2) לאחרי שגלו כבר (מפני חטאינו), א"א – **באם אין שינוי בהם** - שתהי' הגאולה [שהיא מציאות חדשה לגבי מצב הגלות], רק מצד זכירת ברית אבות, וזכירה זו תבוא ע"י אלי'.

אם נכון. כי

(א) בנוגע לגלות בבל כתיב "אז תרצה הארץ גו' כל ימי השמה", ומשמע לכאורה **אבל דעתי' דקרא מפורשת להיפך (כו, מג) ותרץ את שבתותי' (שבא ביחד ותיכף לוזכרתי גו') דמוכח דתרווייהו צריכא,** שבמלאת שבעים שנה, גם בלי תשובה או זכירת זכות אבות, חזרו לארצם מצד זה אשר "והרצת (כבר) את שבתותי'"? **אפילו לשיטתי' – שאני בבל דנגזר מלכתחלה ע"ש (רש"י כו, לה).**

(ב) בהשיחה נתבאר, שד' הענינים שבמס' אבות (ע"ז ג"ע ש"ד ושמיטת הארץ) הם כנגד ד' הענינים שבפסוק. ולכאורה, הרי במשנה שם מדובר בענין הראשון שבסיבת הגלות - עונש על חטאים, (וכפרת חטאים אלו הוא ע"י היסורים), וענין ברית אבות אינו בא לכפר על החטאים כ"א בכדי לפעול את החידוש והשינוי **מד' סוגי** גלות **שבא על ד' חטאים (שמובן שאינו דומה – דעון שמיטה או דע"ז כו')** לגאולה?

- ב -

ב) מהו הכוונה במ"ש רש"י "ואם אינו כדאי". דלכאורה, ענין "אקנו כדאי" הוא בנוגע הזכות של יעקב ויצחק (וכמשנ"ת בהשיחה, שביעקב לא מצינו ענין המס"נ, וגם ביצחק, המס"נ שלו היתה מצד אברהם כו'), ולכאורה, הרי המדובר כאן הוא בענין זכירת הברית דיעקב ויצחק (ולא בענין הזכות שלהם), וא"כ, שברית הקב"ה בריה עם יעקב ויצחק שיתן לזרעם את הארץ (וכמו שנאמר בהשיחה: וועלכע קיינדער זיי זאלן נאר ניט זיין), הרי כשישראל נמצאים במצב כזה שזכותם של יעקב ויצחק אינו כדאי להם, צריך הוא לקיים את בריתו?

אחדים רצו לפרש, שכשישראל נמצאים בשפל המצב באופן שזכותן של יעקב ויצחק אינו כדאי להם, אז אין הקב"ה נזכר כביכול על הברית שכרת עמהם. כי אין להם שייכות להברית. (משא"כ בריתו של אברהם, מכיון שמצד המס"נ שלו כדאי זכותו עבור כל ישראל, גם עבור אלו שנמצאים בשפל המצב ביותר, במילא, גם הברית שכרת עם אברהם, שייך הוא לכל ישראל). ואף שזכירת הברית תהי' לא מצד עבודתם של בנ"י (גם לא עבודה באופן ד"וחעל שועתם" - א קרעכטש) ורק אלי' יזכיר את הברית, מ"מ, צריך שיהי' לבנ"י איזו שייכות להברית. אלא ששייכות זו אינה דבר שיזכיר את הברית (כי אי"ז ענין של עבודה כלל, וגם לא באופן ד"קרעכץ", ורק שייכות בעלמא), שלכן, גם כשהם במצב כזה שמספיק להם ברית דיעקב, צריך לאלי' אשר הוא דוקא יזכיר את הברית.

אם נכון? וגם אם נכון, חסר ביאור מהו ב' ענינים אלו: השייכות דישראל והזכרת אלי'?

ג) בעת החזרה נסתפקו בכוונת פירש"י "נטל כו' ערבון שיבוא ויבשר גאולת בניו". אם פירוש "שיבוא ויבשר כו'" הוא שיזכור להקב"ה [illegible] "ויבשר" הוא - כפשוטו, יבשר לישראל. והשייכות של ענין זה ל"וזכרתי" הוא, דמכיון שאלי' מוכרח לבשר לישראל את הגאולה (מצד הערבון), הרי במילא מוכרח הוא להזכיר להקב"ה את ברית אבות, בכדי שיוכל לבשר את הגאולה.

ומה שיעקב נטל ממנו ערבון שיבשר את הגאולה ולא שיזכיר להקב"ה ברית אבות, יש לומר, לפי שענינו של אלי' הוא - בשורת הגאולה, ולא הזכרת ברית אבות.

ב) מהו הכוונה במ"ש רש"י "ואם אינו כדאי". דלכאורה, ענין "אינו כדאי" הוא בנוגע הזכות של יעקב ויצחק **שאינו דומה זל"ז באיכות (ע"ד השבועה להם – רש"י תשא לב, יג) ופשיטא דבצירופם גדלה הכמות.** (וכמשנ"ת בהשיחה, שביעקב לא מצינו ענין המס"נ, וגם ביצחק, המס"נ שלו היתה מצד אברהם כו'), ~~דלכאורה הדי~~ והמדובר כאן הוא בענין זכירת הברית דיעקב ויצחק (ולא בענין הזכות שלהם), וא"כ, מניין שכרת הקב"ה ברית עם יעקב ויצחק שיתן לזרעם את הארץ (וכמו שנאמר בהשיחה: וועלכע קינדער זיי זאלן נאר ניט זיין), הרי כשישראל נמצאים במצב כזה שזכותם של יעקב ויצחק אינו כדאי להם, צריך הוא לקיים את בריתו? **עדיפא הול"ל להקשות – מהשבועה (תשא שם).**

אחדים רצו לפרש, שכשישראל נמצאים בשפל המצב באופן שזכותן של יעקב ויצחק אינו כדאי להם, אז אין הקב"ה נזכר כביכול על הברית שכרת עמהם. כי אין להם שייכות להברית. (משא"כ בריתו של אברהם, מכיון שמצד המס"נ שלו כדאי זכותו עבור כל ישראל, גם עבור אלו שנמצאים בשפל המצב ביותר, במילא, גם הברית שכרת עם אברהם, שייך הוא לכל ישראל). ואף שזכירת הברית תהי' לא מצד עבודתם של בנ"י (גם לא עבודה באופן ד"ותעל שועתם" - א קרעכטש) ורק אלי' יזכיר את הברית, מ"מ, צריך שיהי' לבנ"י איזו שייכות להברית. אלא ששייכות זו אינה דבר שיזכיר את הברית (כי אי"ז ענין של עבודה כלל, וגם לא באופן ד"קרעכץ", ורק שייכות בעלמא), שלכן, גם כשהם במצב נעלה שמספיק להם ברית דיעקב, צריך לאלי' אשר הוא דוקה יזכיר את הברית.

אם נכון? וגם אם נכון, חסר ביאור מהו ב' ענינים אלו: השייכות דישראל והזכרת אלי'?

ג) בעת החזרה נסתפקו בכוונת פירש"י "נטל כו' ערבון שיבוא ויבשר גאולת בניו". אם פירוש "שיבוא ויבשר כו'" הוא **שיעשה פעולות שיגרמו ש**הקב"ה ~~שיזכיר~~ *[תחלה הי' כתוב "שיזכיר הקב"ה", ושינה הסדר כנ"ל]* . **(ב"מ פה, ב עד"ז) וכמפורש ביודא כנ"ל.** ~~(אבל עס ליגט ניט אין דעם וואדט "ויבשר"). או שכוונת "~~ **ובמילא יוכל** ויבשר" הוא - כפשוטו, יבשר לישראל. והשייכות של ענין זה ל"וזכרתי" הוא, דמכיון שאלי' מוכרח לבשר לישראל את הגאולה (מצד הערבון), הרי במילא מוכרח הוא להזכיר להקב"ה את ברית אבות, בכדי שיוכל לבשר את הגאולה.

ומה שיעקב נטל ממנו ערבון שיבשר את הגאולה ולא שיזכיר להקב"ה ברית אבות, יש לומר, לפי שענינו של אלי' הוא - בשורת הגאולה, ולא הזכרת ברית אבות.

ובמילא לא הי' אפשר שיעקב יטול ממנו ערבון על הזכרת ברית אבות, כי אי"ז מענינו כלל. ורק נטל ממנו ערבון על בשורת הגאולה - ענינו של אלי', ועי"ז יהי' מוכרח במילא להזכיר זכות אבות,כנ"ל.

איך הכוונה בפירוש "ויבשר"?

ב. נתבאר הקיצור של "ולמה לא נאמרה כו'" לדלעיל מיני', כי כאשר ישראל הם בשפל המצב ביותר, שאין להם שייכות גלוי' צו אידשקייט, אין מספיק מה שאפרו צבור. כי מכיון שהם מסיחים דעת מכל הענין, הנה גם למעלה יש[ו] כביכול היסח הדעת. ובמילא אין מועיל מה שאפרו צבור, כי גם [ש]דבר [ש]נמצא בקירוב מקום, כשמסיחים דעת ממנו, נופל בו ענין השכחה. (ולכן, בחטא העגל (וכן בתפלת ר"ה ובחפלת ואנחנו לא נדע), גם לעקידת יצחק, צריך זכירה). משא"כ כאן, אשר יצחק הוא "עמו" (עם יעקב), הרי ישנו כבר שייכות גלוי' של בנ"י צו אידשקייט, ואין בהם היסח הדעת, א"צ במילא זכירת ברית יצחק, כי אפרו צבור.

שאלה: א) הביאור שבהשיחה הוא לכאורה רק בנוגע השייכות של תירוץ רש"י ("אלא אפרו כו'") לדלעיל מיני'. ומלשון רש"י "ולמה (בוא"ו המוסיף) לא נאמרה כו'" משמע לכאורה שהקושיא למה לא נאמרה כו' מתעוררת דוקא לאחרי מה שפירש"י קודם?

ב) מכיון שענין הברית אינו תלוי בעבודתם של ישראל (וכמ"ש בהשיחה שנעתק לעיל, אשר הברית הוא לחת לזרעו יהיו מי [שיהיו]), מה מוכיח ענין "עמי" (ברית דיעקב) שאין בישראל היסח הדעת כו'?

(באם מ"ש לעיל [שנמצאים] ע' ב' (אשר הגם שהזכרת הברית בא ע"י אלי' צריך שיהי' איזה שייכות דבנ"י עם הברית) נכון, מובן גם כאן).

ג. מדוע בדיבור השני של רש"י שטעלט ער זיך על התיבות "וזכרתי את בריתי יעקב" ואינו מוסיף תיבת "וגומר"?

ד. נתבאר הטעם מ"ש רש"י "עמו" (וגם גבי אברהם, שמסיים בו רש"י "שהוא כדאי"), כי מצד הברית דאברהם ויצחק, יכולים לטעון בני ישמעאל [ובני עשו] גם הם זרעו של אברהם ויצחק. [ואף שנאמר ביצחק ולא כל יצחק (רש"י ויצא כח,טו), הנה או"ה אין יודעים (ואסור להם ללמוד) תושבע"פ. ולכן אברהם ויצחק

ובמילא לא הי' אפשר שיעקב יטול ממנו ערבון על הזכרת ברית אבות, כי אי"ז מענינו כלל. ורק נטל ממנו ערבון על בשורת הגאולה - ענינו של אלי', ועי"ז יהי' מוכרח במילא להזכיר זכות אבות, כנ"ל.

איך הכוונה בפירוש "ויבשר"?

ב. נתבאר הקישור של "ולמה לא נאמרה כו'" דלעיל מיני', כי כאשר ישראל הם בשפל המצב ביותר, שאין להם שייכות גלוי' צו אידישקייטש, אין מספיק מה שאפרו צבור. כי מכיון שהם מסיחים דעת מכל הענין, הנה גם למעלה ישנו כביכול היסח הדעת. ובמילא אין מועיל מה שאפרו צבור, כי גם דבר הנמצא בקירוב מקום, כשמסיחים דעת ממנו, נופל בו ענין השכחה. (ולכן, בחטא העגל (וכן בתפלת ר"ה ובתפלת ואנחנו לא נדע), גם לעקידת יצחק, צריך זכירה). משא"כ כאן, אשר יצחק הוא "עמו" (עם יעקב), הרי ישנו כבר שייכות גלוי' של בנ"י צו אידשקייט, ואין בהם היסח הדעת, א"צ במילה <u>זכירת</u> ברית יצחק, כי אפרו צבור.

שאלה: א) הביאור שבהשיחה הוא לכאורה רק בנוגע השייכות של <u>תירוץ</u> רש"י ("אלא אפרו כו'") לדלעיל מיני' **נמצא גם עד"ז בכ"מ. ולרחווא דמילתא י"ל:** [ומלשון רש"י "ולמה (בוא"ו המוסיף)] לא נאמרה כו'" משמע לכאורה שה<u>קושיא</u> למה לא נאמרה כו' מתעוררת דוקא לאחרי מה שפירש"י קודם? **זכירה יל"פ שיש בזה מעלת המוזכר או הפכה. אבל לפמשנ"ת דיצחק גדול מיעקב אבל אברהם גדול ממנו <u>ובשניהם</u> נאמרה זכירה – הרי <u>ממנ"פ</u> קשה ולמה לא כו'.**

~~ב) מכיון שענין הברית אינו תלוי בעבודתם של ישראל (וכמ"ש בהשיחה שנעתק לעיל, אשר הברית הוא לתת לזרעו יהיו מי שיהיו), מה מוכיח ענין "עמו" (ברית דיעקב) שאין בישראל היסח הדעת כו'?~~

~~(באם מ"ש לעיל ע' ב' (אשר הגם שהזכרת הברית בא ע"י אלי' צריך שיהי' איזה שייכות דבנ"י עם הברית) נכון, מובן גם כאן).~~

ג. מדוע בדיבור השני של רש"י שטעלט ער זיך על התיבות "וזכרתי את בריתי יעקב" ואינו מוסיף תיבת "וגומר"?

ד. נתבאר הטעם מ"ש רש"י "עמו" (וגם גבי אברהם, שמסיים בו רש"י "שהוא כדאי"), כי מצד הברית דאברהם ויצחק, יכולים לטעון בני ישמעאל **<u>כמפורש</u> <u>ובפרש"י</u> (וירא כא, י)** ובני עשו **ולהעיר מפרש"י ויחי (נ, ה)** שגם הם זרעו של אברהם ויצחק. ואף שנאמר ביצחק ולא כל יצחק **<u>לא לכל מילי</u> (כנראה לא שמו לב <u>כלל</u> לפרשה שלימה) (1) (1) <u>בתורה</u> שיעקב הי' צריך <u>לקנות</u> הבכורה. <u>והזכרתי</u> דרש"י יח, א (2) (2) "וכמובן" הנכתב בפנים הוא <u>היפך</u> <u>פס"ד</u> (שו"ע אדה"ז סתקצ"א סי"ב).** (רש"י ויצא כח, טו **יל"פ <u>הבטחה</u> כל' רש"י שכן יהי' בפו"מ ולא תנאש** [...]), הנה <u>תומי</u> **נאמר וגם את בן <u>האמה</u> גו' <u>גרעך</u> הוא ופשיטא – עשו. ועוד** או"ה אין יודעים (ואסור להם ללמוד) תושבע"פ. ולכן אברהם ויצחק

- ד -

הם עם יעקב דוקא. וזהו גם הטעם מה שמתחיל וזכרתי את בריתי יעקב ואינו מהחיל עם ברית אברהם - אף שכחפי שמיא גליא שיעקב ויצחק אינם כדאים וצריך לברית אברהם - כי אלולי הברית דיעקב ישנה טענה לאו"ה.

שאלה: א) מכיון שהאמת הוא אשר הכוונה בהברית שכרת עם אברהם ויצחק הוא לזרע יעקב דוקא, הרי כשנזכר על הברית, צריך הוא לגאול את ישראל ולתת להם את ארץ כנען, ומה איכפת טענת או"ה? (ובפרט, שלפי המדרש שהובא בפירש"י (וישלח לו,ז) (ומכיון שהובא בפירש"י, הרי אאא זה שייך לפשט) שאמר עשו אין לי חלק כו' במתנה שנתנה לו הארץ?)

ב) אפילו אם צריך אויס'טענה'ן זיך עם או"ה (וע"ד פירש"י בראשית א,א), אאא א"מ עדיין:

(1) הי' אפשר להשיב להם שהכוונה בהברית דאברהם הוא ביצחק ולא כל יצחק, ומה זה נוגע אאאאא לזכירת ברית דיעקב? אולי הכוונה, כי הענין של "ביצחק ולא כל יצחק" נתפרש בברית יעקב (כדמוכח מפירש"י ויצא שם). אם נכון?

(2) משמעות הכתוב "וזכרתי את בריתי יעקב" הוא שזכירת הברית העורר כביכול אצל הקב"ה שיגאול את ישראל. והרי, מכיון שהאמת הוא אשר הכוונה בהכר"ב דאברהם הוא לזרע יעקב דוקא, הרי בשביל ההתעוררות להגאולה (אצל הקב"ה) מספיק שיזכור על הברית שכרת עם אברהם, והצורך בהברית דיעקב הוא רק בכדי להשיב לאו"ה, ואין צריך על זה לענין "וזכרתי" - זכירה מיוחדת, בכדי לעורר את הגאולה?

(3) הטענה הבני ישמעאל ובני עשו היתה יכולה להיות גם בכיבוש יהושע. ומה זה נוגע ביחוד לענין "וזכרתי" דגאולה ויציאה מהגלות?

ה. נתבאר, אשר אלו שיש להם ענין המס"נ, מספיק להם זכירת ברית דיעקב (וישנם כאלו שגם לזה אין צריכים) וא"צ אאאאא לזכירת הברית דאברהם ויצחק, מכיון שיש להם ענין המס"נ בגלוי. (וכמשנ"ת בשיחות הקודמות (שבהתועדות זו), שענין הזכירה הוא דוקא על דבר שאינו במציאות (שלכן לא נאמרה זכירה ביצחק, כי אפרו צבור כו'). ובמילא, אלו שיש בהם ענין המס"נ בגלוי, גייט אום א לעבעדיקער אברהם ויצחק, וא"צ לזכירה). ואלו שיש בהם מס"נ באופן אז מען דארף זיך שטופן אין מעורר זייך על זה, צריכים לברית דיצחק. כי אאאהמס"נ דיצחק שהיתה מצד

הם עם יעקב דוקא. וזהו גם הטעם מה שמתחיל וזכרתי את בריתי יעקב ואינו מתחיל עם ברית אברהם - אף שכ[ל](ח)פי שמיא גליא שיעקב ויצחק אינם כדאים וצריך לברית אברהם - כי אלולי הברית דיעקב ישנה טענה לאו"ה.

שאלה: א) מכיון שהאמת הוא אשר הכוונה בהברית שכרת עם אברהם ויצחק הוא לזרע יעקב דוקא, הרי כשנזכר על הברית, צריך הוא לגאול את ישראל ולתת להם את ארץ כנען, ומה איכפת טענת או"ה? (ובפרט, שלפי המדרש שהובא בפירש"י (וישלח לו, ז) (ומכיון שהובא בפירש"י, הרי זה שייך לפשט) אמר עשו אין לי חלק כו' במתנה שנתנה לו הארץ?) – **עיין רש"י ויחי הנ"ל ופסוק מפורש (דברים ב, ה) פרש"י מאברהם (ופשיטא שהוא באמצעות יצחק).**

ב) אפילו אם צריך אויס'טענה'ען זיך עם או"ה (וע"ד פירש"י בראשית א, א), א"מ עדיין:

(1) הי' אפשר להשיב להם שהכוונה בהברית דאברהם הוא ביצחק ולא כל יצחק, ומה זה נוגע לזכירת ברית דיעקב? אולי הכוונה, כי הענין של "ביצחק ולא כל יצחק" נתפרש בברית יעקב (כדמוכח מפירש"י ויצא שם). אם נכון?

(2) משמעות הכתוב "וזכרתי את בריתי יעקב" הוא שזכירת הברית תעורר כביכול אצל הקב"ה שיגאול את ישראל. והרי, מכיון שהאמת הוא אשר הכוונה בהכר"ב דאברהם הוא לזרע יעקב דוקא, הרי בשביל ההתעוררות להגאולה (אצל הקב"ה) מספיק שיזכור על הברית שכרת עם אברהם, והצורך בהברית דיעקב הוא **וגם כפרש"י דג"ז מספיק ~~דק~~** בכדי להשיב לאו"ה, ואין צריך על זה לענין "וזכרתי" - זכירה מיוחדת, בכדי לעורר את הגאולה?

(3) הטענה דבני ישמעאל ובני עשו היתה יכולה להיות גם בכיבוש יהושע. – **א"כ בלאה"כ אין לאחרים חלק בזה. ועוד י"ל בזה** ומה זה נוגע ביחוד לענין "וזכרתי" דגאולה ויציאה מהגלות?

ה. נתבאר, אשר אלו שיש להם ענין המס"נ, מספיק להם זכירת ברית דיעקב (וישנם כאלו שגם לזה אין צריכים) וא"צ לזכירת הברית דאברהם ויצחק, מכיון שיש להם ענין המס"נ בגלוי. ~~[~~וכמשנ"ת בשיחות הקודמות (שבהתועדות זו), שענין הזכירה הוא דוקא על דבר שאינו במציאות (שלכן לא נאמרה זכירה ביצחק, כי אפרו צבור כו'). ובמילא, אלו שיש בהם ענין במס"נ בגלוי, גייט אום א לעבעדיקער אברהם ויצחק, וא"צ לזכירה~~]~~. ואלו שיש בהם מס"נ באופן אז מען דארף זיי שטופן און מעורר זיין על זה **אף שהם בני אברהם** צריכים לברית דיצחק. כי ~~גם~~ המס"נ דיצחק ~~שהיתה~~ **שהתחילה** מצד

אמירת אברהם פו' הכי בדקות דדקות דוגמת המס"נ שלהם. ואלו שאין בהם ענין המס"נ כלל, צריכים צמצמצ לזכירת ברית דאברהם. שהוא כדאי עבור כל ישראל.

שאלה: מדוע אלו שהמס"נ שבהם הוא באופן שצריך לעוררם על זה (שהיא דוגמת המס"נ דיצחק), צריכים לברית דיצחק. דלכאורה, אדרבה: מכיון שהמס"נ שלהם היא דוגמת המס"נ דיצחק, גייט דאך אום א לעבעדיקער יצחק, ולמה צריכים לברית צמצמצמצ (אפרו) של יצחק? (ואף שאפרו של יצחק, אי"ז ענין צמצמצ הזכרון, מ"מ, מכיון שגם בהם עצמם ישנו ענין המס"נ דיצחק בגלוי, א"צ לכאורה אנקומען גם לענין אפרו של יצחק?)

ו. נתבאר בענין "צבור ומונח על המזבח" - אף שמצמצמצמצמצמצ שכתיב "ויעלהו לעולה", ובעולה כתיב "והוציא את הדשן גו'" (והרי קיים אברהם כל התורה עד שלא ניתנה) - כי הטעם ל"והוציא את הדשן" הוא לפי ש"אין מקום למערכה" (פירש"י צו ו,ד). ובאפרו של יצחק אין שייך טעם זה. וזהו ג"כ מ"ש רש"י (וירא כב,יג) "שחוט..זרוק..מופשט..נקטר ונעשה דשן", ובזה מסיים ואינו מונח ענין הדשן, כי באפרו של יצחק לא היתה הרמה.

שאלה: בפירש"י צו שם: ואין זה חובה בכל יום אבל התרומה חובה בכל יום. ומשמע, שהתרומה אינו שייך לענין "ואין מקום למערכה כו'". וא"כ הוצרך להיות באפרו של יצחק הרמת הדשן עכ"פ, ואף שההרמה היא רק קצת מן הדשן, מ"מ, מלשון רש"י "צבור" משמע שכל האפר הוא צבור, וכן ממה שרש"י מסיים בהעבודה ד"נקטר" משמע שלא הי' גם הרמת הדשן?

(אולי יש לומר, שחובת התרומה הלא בכל יום, ולא לאחרי כל עולה. והייגו שגם חובת התרומה (אף שאאא שטעם מצוה זו אינו מצד שאין מקום למערכה) הוא דוקא כשמקריבים גם ביום הב', הנה אז דוקא צריך בסוף יום הא' להרים את הדשן. משא"כ באילו של יצחק, שמקריבו רק פעם אחת.

אבל מהמשך השיחה, לא משמע כן. כי לפי"ז לא הוצרך לתרץ בהשיחה שהטעם ד"והוציא" הוא לפי שאין מקום למערכה, כי (לפי הנ"ל) גם אם הוצאת הדשן היתה חובה בכל יום, אי"ז שייך לאפרו של יצחק?)

אמירת אברהם ~~כו' הכי~~ **וכמש"נ אשר יצוה את בנ"י גו' היינו)** בדקות דדקות דוגמת המס"נ שלהם. **הרי לאחרי כן – יחדיו (כפרש"י וירא כב, ח).** ואלו שאין בהם ענין המס"נ כלל, צריכים לזכירת ברית דאברהם. שהוא כדאי עבור כל ישראל.

שאלה: מדוע אלו שהמס"נ שבהם הוא באופן שצריך לעוררם על זה (שהיא דוגמת המס"נ דיצחק), צריכים לברית דיצחק. דלכאורה, אדרבה: מכיון שהמס"נ שלהם היא דוגמת המס"נ דיצחק, גייט דאך אום א לעבעדיקער יצחק, ולמה צריכים לברית (אפרו) של יצחק? (ואף שאפרו של יצחק, אי"ז ענין הזכרון, מ"מ, מכיון שגם בהם עצמם ישנו ענין המס"נ דיצחק בגלוי, א"צ לכאורה אנקומען גם לענין אפרו של יצחק?)

ו. נתבאר בענין "צבור ומונח על המזבח" - אף שכתיב "ויעלהו לעולה", ובעולה כתיב "והוציא את הדשן גו'" (והרי קיים אברהם כל התורה עד שלא ניתנה) - כי הטעם ל"והוציא את הדשן" הוא לפי ש"אין מקום למערכה" (פירש"י צו ו, ד). ובאפרו של יצחק אין שייך טעם זה. וזהו ג"כ מ"ש רש"י (וירא כב, יג) "שחוט..זרוק..מופשט..נקטר ונעשה דשן", ובזה מסיים ואינו מונה ענין ~~הרמה~~ והוצאת הדשפן, כי באפרו של יצחק לא היתה ~~הרמה~~. **הוצאה [הרמה שהוא ש"מ[?] שימה אצל המזבח – בכלל אין שייך ביצחק, כי אין שם אצל המזבח – כ"א חוץ ופשוט. ויש לקשר זה עם דין במה וכו' – אבל: ואביט ואין איש גו' ושינתם עברה להם וכו']**

שאלה: בפירש"י צו שם: ואין זה חובה בכל יום אבל התרומה חובה בכל יום. ומשמע, שהתרומה אינו שייך לענין "ואין מקום למערכה כו'". וא"כ הוצרך להיות באפרו של יצחק הרמת הדשן עכ"פ, ואף שההרמה היא רק קצת מן הדשן, מ"מ, מלשון רש"י "צבור" משמע שכל האפר הוא צבור, וכן ממה שרש"י מסיים בהעבודה ד"נקטר" משמע שלא הי' גם הרמת הדשן?

~~(אולי יש לומר, שחובת התרומה הוא בכל יום, ולא לאחרי כל עולה. והיינו שגם חובת התרומה (אף שטעם מצוה זו אינו מצד שאין מקום למערכה) הוא דוקא כשמקריבים גם ביום הב', הנה אז דוקא צריך בסוף יום הא' להרים את הדשן. משא"כ באילו של יצחק, שהקריבו רק פעם אחת.~~

~~אבל מהמשך השיחה, לא משמע כן. כי לפי"ז לא הוצרך לתרץ בהשיחה שהטעם ד"והוציא" הוא לפי שאין מקום למערכה, כי (לפי הנ"ל) גם אם הוצאת הדשן היתה חובה בכל יום, אי"ז שייך לאפרו של יצחק?)~~